

Toespraak 4 mei 2019

Beste aanwezigen,

Welkom en dank voor uw komst naar deze herdenkingsceremonie.

Hoe maak je het onmenselijk menselijk?

Vanaf 2016 tot en met 2020 is de slogan van het Nationaal Comité 4 en 5 mei ‘Geef vrijheid door’. Dat krijgt dit jaar en in 2020 extra lading, omdat het dan 75 jaar geleden is dat de Tweede Wereldoorlog in Nederland beëindigd is. De Brabantse Wal werd in oktober 1944 bevrijd en daarom worden er dit jaar diverse activiteiten georganiseerd om te vieren dat we sindsdien in vrijheid leven.

Belangrijk is dat we beseffen dat we samen verantwoordelijk zijn om deze vrijheid door te geven aan nieuwe generaties. De boodschap dat vrijheid niet vanzelfsprekend is en dat er grote offers voor gebracht zijn, is daar onlosmakelijk mee verbonden. De personen die het hoogste offer gebracht hebben, herdenken we vandaag.

Met het verstrijken van de jaren wordt het aantal mensen dat de oorlog bewust heeft meegemaakt ook steeds kleiner. Des te belangrijker is het dat we hun verhaal doorgeven aan de volgende generatie. We moeten de persoonlijke verhalen levendig houden en voorkomen dat de Tweede Wereldoorlog een abstract verhaal wordt waarin over mensen gesproken wordt in de vorm van “zij” versus “wij”, “de geallieerden” versus “de bezetters”, of in getallen: “miljoenen oorlogsslachtoffers”.

Hoewel allemaal correct, schept het afstand en wordt het onpersoonlijk. Nu is oorlog ook onmenselijk, maar persoonlijke verhalen maken het wel menselijk. Deze verhalen geven inzicht in hoe het echt is om in oorlog te leven en om niet vrij te zijn.

Gelukkig zijn er diverse initiatieven die, vanuit verschillende perspectieven, op persoonlijk niveau de oorlog laten zien:

Begin dit jaar is onze burgemeester langs geweest bij de scholen in onze gemeente. Alle groepen 8 van de basisscholen en de brugklas van het ZuidWestHoek College, ontvingen een exemplaar van het boek ‘Spion van Oranje’ over het leven van Engelandvaarder Bram Grisnigt, die woonachtig was in Hoogerheide en helaas begin dit jaar is overleden. Het is een boek dat het verhaal schetst van de destijds 18 jarige Bram die het niet eens was met de Duitse bezetting en de op de fietst stapte naar Frankrijk. Via Frankrijk komt hij in Engeland terecht waar hij wordt opgeleid tot geheim agent en terug in Nederland wordt hij verbindingsman tussen Londen en het verzet. Uiteindelijk wordt hij opgepakt en kijkt hij de dood meerdere malen in de ogen. Veel van zijn kameraden sterven.

Hij overleeft de oorlog, maar betaalt voor zijn verzetsdaden een levenslange prijs die we tegenwoordig zouden omschrijven als PTSS. Het is een persoonlijk, eerlijk verhaal waarmee kinderen –en volwassen overigens ook- zich kunnen identificeren. De hoofdpersoon kon immers goed een iets oudere broer of neef zijn, die plots uit het leven van zijn familie verdween, zonder garantie op een wederzien. Het roept vragen op als ‘Hoe zou het zijn als dit nu bij ons gezin zou gebeuren?’, ‘Zou ik dezelfde beslissing durven nemen?’. Vragen die je doen nadenken over wat het leven in een oorlog daadwerkelijk inhoud.

Voor leerlingen bestaat er ook het programma ‘Veteraan in de klas’. Mensen die zelf op missie zijn geweest, kunnen op gepaste wijze uitleggen wat dit inhoud. Waarom moesten zij

naar dit gebied? Wat hebben zij daar gezien en gedaan? Wat voor gevolgen heeft dit voor hen zelf en hun gezin gehad? Ook hiervan leren kinderen na te denken over oorlogssituaties en democratische waarden. Voor leerlingen op het voortgezet onderwijs is er daarnaast ook een lespakket met de titel 'Wat zou jij beslissen?'. Leerlingen krijgen hiermee inzicht in de moeilijke keuzes die er ook tijdens oorlogssituaties gemaakt moeten worden.

Het gaat niet om het antwoord, want bij dit soort vragen zijn er geen goede of foute antwoorden, maar het gaat erom dat duidelijk wordt dat het soms erg moeilijk is om keuzes te moeten maken.

Wanneer je iets doet, maar ook wanneer je besluit om niets te doen, kan dit in oorlogssituaties grote gevolgen hebben.

Tijdens het bezoek aan de scholen werd ook gevraagd om eens een bezoek te brengen aan de oorlogsbegraafplaats in Bergen op Zoom. De geallieerde militaire slachtoffers die in onze gemeente gevallen zijn liggen hier begraven. Ik roep u ook zeker op om hier eens te gaan kijken. Het aangezicht van rij na rij met uniforme graven maakt op zich al indruk, maar wanneer u naar de teksten op de grafzerken kijkt, dan zult u zien dat het voornamelijk jonge jongens betreft die hier het leven gelaten hebben. Ver van huis, met achtergelaten families die in onzekerheid leefden over hoe het hun verging, vochten deze jongens hier voor onze vrijheid.

Samen met de Brabantse Wal gemeenten Bergen op Zoom en Steenberg, werken we aan een informatiecentrum bij deze begraafplaats. Met het project 'Faces to graves' wordt getracht om persoonlijke gegevens te verzamelen van de begraven militairen, zodat straks in een database letterlijk een gezicht gegeven kan worden aan de graven.

Ook de Heemkundekringen en het oorlogsmuseum in Ossendrecht zorgen ervoor dat verhalen over de oorlog doorverteld worden. Heemkundekring Het Zuidkwartier presenteert in het najaar het boek 'Het verdriet van Woensdrecht'. Na vele jaren onderzoek heeft Jan van Elzakker een boek geschreven over de ruim zestig dodelijke burgerslachtoffers van de Tweede Wereldoorlog in Woensdrecht. Heemkundekring De Wilhelmië organiseert in oktober een tentoonstelling over de oorlog en bevrijding. Tastbare zaken en verhalen uit deze regio gedurende de tweede wereldoorlog treft u ook aan in het oorlogsmuseum in Ossendrecht.

Ik begon mijn toespraak met de vraag 'Hoe maak je het onmenselijke menselijk?'. Ik heb u proberen te laten zien hoe hier op verschillende manieren uitvoering aan gegeven wordt.

Wilt u zelf een herinnering aan de oorlog of een gedachten hierover delen? Na de zomervakantie zal er in de centrale hal van het gemeentehuis een wand worden gecreëerd waarop u uw eigen herinneringen of gedachten over de oorlog en de bevrijding kunt plaatsen. Dit kan door een foto, brief of gedicht op te hangen, zodat dit ook zichtbaar is voor anderen. We hopen dat dit mensen bij elkaar brengt om gedachten uit te wisselen over dit thema. Persoonlijke verhalen, om de oorlog een gezicht te geven, om de boodschap levendig te houden dat vrijheid niet vanzelfsprekend is.

Vrijheid geef je door, dat zijn we verplicht aan de mensen die ervoor gestreden hebben. Doet u ook mee?